

Constantinus, de Pauliciaan

<https://hdl.handle.net/1874/235733>

NAA 18 E 32

CONSTANTINUS, DE PAULICIAAN.

In het gewest, In de laatste helft van de zevende eeuw *Lag*
Thema Armeniacum, vroeger Hellenopontus geheeten, waar
de Lycus zich kronkelt in het dal langs den Paryadresketen,
lag op een hoogte een toenmaals reeds oude stad, van oorsprong
een versterkte legerplaats van Pompejus, den triumvir, met den
algemeenen naam Colonia, thans Kuleh-Hissar.

In deze veilige veste resideerde in den jare 684 Trypho, een
oudgediende tegen de Saracenen, later tegen de wilde Chazaren,
nu bewindhebber van dit distrikt en tevens kommandant van de
troepen, die dezen voorpost in de gedurig bedreigde grenslanden
bezetten.

Op zekeren dag ontving hij te zijnent een gezant uit de
hoofdstad, die een ernstige last van zijn keizer had te vervullen.
Die persoon was Symeon, een aanzienlijk hoveling, en zijn opdracht
was deze: Sedert verscheidene jaren had zich in dit gedeelte van
het christenrijk een nieuwe ketterij genesteld. Het hoofd of de
stichter dezer sekte noemde zich Silvanus, doch hij heette
eigenlijk Constantinus. Cibossa, een stedeken niet ver van
Colonia, was het hoofdtooneel van zijn werkzaamheid. Hij had
aanvankelijk zonder veel opzien te baren zijn leer verspreid,
en omdat zijn aanhangers voor 't meerendeel rustige en geringe
lieden waren, zou men er misschien in jaren nog niet van
gehoord hebben, ware 't niet gebeurd, dat Ammonios, bisschop
te Colonia, in aanraking met zijn leerlingen was gekomen.
Tot zijn afgrijzen werd deze ijverig Katholieke kerkheer
gewaarsd, dat het geloof der aanhangers van dien Silvanus
de grootste ketterij was, waar hij ooit van gehoord had,
waarlijk niet minder godslasterlijk dan de leer der
Manicheers. Op staanden voet stelde hij den patriarch met
zijn ontdekking in kennis, en door dezen kwam het geval
den keizer ter oore. Het gevolg hiervan

was, dat Symeon afgezonden werd met strenge bevelen om de sekte der nieuwe Manicheers te verstrooien, hun gemeenten uit te roeien en alle hoofden en leidlieden te vatten. Opdat dit kwaad nog in zijn geboorte mocht worden gesmoord, moest hij den aartsketter zonder genade laten steenigen. Zijn leerlingen en medehelpers moesten, als zij hardnekkig weigerden zich van hun dwaling te bekeeren, ook worden gedood.

Symeon vond bij Trypho en Ammonios de meeste bereidvaardigheid om hem tot zijn ketterjacht behulpzaam te zijn.

»Ik kende dien Constantinus weinig» — zeide de bisschop — »en wist van hem alleen, dat hij een zeer ingetogen leven leidde en eenigen roem had van een even wijs als weldadig man te zijn, raadsman en helper van velen. Doch een jaar geleden ontdekte ik eerst welk een goddeloosheid achter dien goeden schijn verborgen was!»

»O, dat is geschied» — viel Trypho in — »toen deze persoon op de markt te Cibossa ten aanschouwen van veel volk de prachtboeken van Mani met zooveel vertooning verworpen en verscheurd heeft.»

»Juist, sommigen hadden dezen verderfelijken leugengeest verweten, dat hij alles van Mani had. Dit bracht hem nu op den inval van zulk een vertooning, ten teeken, dat hij en de zijnen met den valschen parakeet niets gemeens hadden. Maar ik bespeurde dat spoedig anders. Manicheers zijn ze, zeg ik u, huichelaars en listige godloochenaars. Gij zoudt niet gelooven, hoe kunstig zij, om het onwetende gemeen te verblinden, de woorden van Paulus en andere apostelen weten te verdraaien.»

»Zouden ze daarom Pauliners genoemd worden? Ik heb ze onlangs met dien naam hooren bestempelen.» — Zei Trypho.

»Noem ze niet Pauliners» — riep de bisschop op een toon van afschuw — »zij zijn Paulinasten en verdienen hoe eer hoe beter van den aardbodem verdeldg te worden.»

»Als er van een naam sprake is» — viel Symeon hem met een spottend lachje in de rede — »dan zou ik meenen dat de benaming Paulinianers hier 't best de dwaasheid van dit gepeupel aanduidt. Doch ik houd ze voor kettters van de Manicheesche secte.»

»Nu, Manicheer of Pauliciaan, het is al even 't zelfde. Wij willen hopen, dat eerlang zelfs de naam niet meer bestaat.»

Zoo sprak de waardige Trypho. De bisschop brandde van ijver en terstond beraadslaagden zij, hoe zij zich van die vrome taak op de loffelijkste wijze konden kwijten. Hun plan was spoedig gereed: er moest onderzoek worden gedaan naar een samenkomst der ketteren, waar men het hoofd en al zijn handlangers te samen zou kunnen grijpen, voordat de bedreigden onraad hadden bespeurd. Met één greep moest de wortel des kwaads geheel worden uitgerukt. Zulk een aanslag vereischte zoowel geheimhouding als spoed, want indien de ketteren één voor één moesten worden opgevangen, dan zouden velen zich allicht bij tijds in veiligheid kunnen stellen.

Bij bisschop Ammonios meldde zich een verrader aan, een der leerlingen van den aartsketter, en nog wel zijn eigen pleegzoon Justus. Wrok over een welverdiende vernedering, die zijn pleegvader en de raad der leerlingen hem tegenover de gansche vergadering hadden doen ondergaan, dreef den verdorven mensch tot deze wandaad. Hij had nl. al lang meeningen verspreid, die de grofste onzedelijkheid bevorderden, wat aan 't licht gekomen was door een der leerlingen, wiens verloofde hij verblind en verleid had onder zeer verzwarende omstandigheden. Toen had hij, voor 't uiterlijk boetvaardig, geduchte wraak gezworen. Door dezen mensch was Ammonios met een gelegenheid bekend gemaakt, waarbij alle voorgangers der sekse te gelijk gegrepen konden worden. Hij had beloofd te zullen zorgen, dat zij bij mogelijke ontdekking niet al te spoedig konden ontkomen, maar tevens geëischt, dat hij mede gevangen genomen en dat zijn betrekking tot hen verzwegen moest worden om alle verdenking van hem te weren. Want in zijn hart had hij het plan gevormd om nadat zijn wraaklust was gekoeld, hoofd der sekse te worden, die hij dan geheel naar zijn bedoelingen wilde leiden.

Op den door Justus aangewezen dag zouden zij, wien dit onweer dreigde, tot het bijwonen van een hunner plechtigheden, samenkomen te Cunissa, een niet lang geleden opgerichte gemeente.

Constantinus was toen een man in de rijpe kracht van zijn leven, bijna zestig jaar oud. Hoewel even eenvoudig gekleed als zijn vijftien leerlingen viel zijn hooge gestalte terstond in 't oog. Een innemend gelaat, gebruind door de zon, met een zwaren, vollen baard, die aan den hals reeds begon te vergrijzen; een vriendelijk oog, getuigende van nadenken en zachtmoedigen zin; zware rimpels in het voorhoofd, ten teeken dat zijn leven niet zonder wederwaardigheden en smarten was voorbijgegaan. Zoo was het uiterlijk voorkomen van den stichter der Pauliciaansche gemeente, die meer dan eenige andere ketterij door de Katholieken van deze en volgende tijden is verfoeid geworden.

Gaarne placht hij zijn vrienden de eenvoudige geschiedenis van zijn geloofsleven te verhalen. Hij was afkomstig uit Mananalis, een vlek in de nabijheid van Samosete aan den Euphraat. Een dertig jaren geleden verleende hij gastvrijheid aan een diaken, die uit krijgsgevangenschap ontsnapt, op de terugreis naar zijn vaderland, zich met moeite tot Mananalis had voortgesleept. Hij onthaalde den uitgeputten zwerveling gedurende eenige dagen. Bij het afscheid had de gast als bewijs van zijn dankbaarheid hem het eenige geschenk aangeboden, dat hij te geven had en waarvan hij het gemis bij zijn gastheer had opgemerkt: een exemplaar van het Nieuwe Testament. Dit voorval was het keerpunt in zijn leven geworden. De lezing van deze gewaardeerde Schriften werd voor hem de bron van een beter geloof, dan hij tot nog toe kende. Zijn ernstig onderzoek had belangrijke gevolgen. Vooral de brieven van Paulus maakten diepen indruk op zijn naar rein christengeloof dorstend gemoed. Nu leerde hij vele dwalingen in het geloof zijner landgenooten kennen, terwijl hij tevens de groote gebreken in de heerschende Kerk juister begon te peilen. Allengs rijpte in zijn gemoed het plan om een gemeente in te richten geheel volgens de zuivere bedoelingen van Christus en van Paulus. Na ernstige voorbereiding voor dit gewichtige maar gevaarlijke werk verliet hij Mananalis en begon zijn arbeid als apostolisch leeraar te Cibossa.

Hij vond zijn roeping niet in een geruchtmakend optreden, maar in een rustige verspreiding van zijn opvatting van

het Christendom. 't Gelukte hem alras gehoor te vinden. Het aantal dergenen, die zijn beginselen deelden, nam toe. Eerlang stond hij aan 't hoofd van een vrij talrijke schare geloofsgenooten te Cibossa, in welker samenkomsten hij de heilige boeken voorlas en verklaarde. Hoewel hij zich meestal tot Cibossa bepaalde, had zijn prediking toch ten gevolge, dat er in die streken verscheidene, soms zeer bloeiende gemeenten ontstonden. Die gemeenten waren op den eenvoudigsten voet ingericht. Zij vermeden alles, wat naar eenige priestelijke inzetting of kerkelijke praal geleck. Het hoofd en zijn medehelpers onderscheidden zich ook door niets van de andere geloovigen. Zij voorzagen door eenig bedrijf of handwerk zelf in hun dagelijksch brood. En gelijk Constantinus zich Silvanus noemde, zoo ontvingen ook zijn leerlingen en gemeenten Paulinische namen, een onschuldige allegorie, die dienen moest om het voorbeeld en de herinnering der eerste eeuwen in leven te houden.

Vroeg in den morgen van den bepaalden dag begaf Constantinus zich met de zijnen op reis. Het pad van Cibossa naar Cunissa liep over het gebergte. Toen zij van de hoogte neerdaalden, kwam van beneden een menigte volk met palmtakken en rozenkransen in vroolijken optocht den berg op.

»Zie meester!» — sprak een leerling naast Constantinus — »met welk een blijdschap zij ons inhalen! Hoe haasten zij zich ons te gemoet!»

»Geen wonder, mijn Apollos, want op dezen dag zullen zij geleid worden tot de reine bron der schriften, die hen wijs kunnen maken tot behoudenis door het geloof in Christus Jezus.»

»Gezegend zij daarom, wijze meester, dat gij sommigen van ons tot notarios (schrijver) hebt opgeleid, zoodat wij de gemeenten der »ware christenen» nauwkeurige afschriften kunnen verschaffen van het onvervalschte levenswoord. Welk een lof oogstten wij te Zela! Wat dankten zij u te Darucintis, toen wij er het werk onzer schrijvers konden aanbieden ten gebruike in het bedehuis. Nog onlangs vernam ik van de broeders te Neocaesarea, ons Troas, dat de brieven van onzen waarden meester Paulus daar reeds in vijftien afschriften bestonden, terwijl te Nicopolis de gansche bundel reeds meer dan twintigmalen is verveelvoudigd.»

»Dit te hooren verblijdt mij, en wij moeten het te meer op prijs stellen, mijn zoon, omdat wij niet alleen zuiverder heilige schrift bezitten, maar omdat de geloovigen nu al meer en meer in gelegenheid komen zelf de waarheid te lezen en te onderzoeken. De Epurianos (God van den lichthemel) behoeft ons voor priesters en geestelijken, die het lezen der heilige boeken verbieden om des te beter bij de onkundig gehoudene schare hun gedichtselen, die uit den Demiurgos (den boozen God) zijn, als Gods wil, te kunnen uitgeven!»

»Zeker, en als onze schrijvers lezen en uitleggen, dan staat het ons nog vrij zelf te onderzoeken naar de meening van Paulus of Johannes of Lucas.»

»Hebt gij» — vroeg de meester, wijzende op een kistje, dat Apollos droeg — »uw taak bij tijds ten einde kunnen brengen?»

»Volkomen meester, maar ter nauwernood. Stephanas heeft mij geholpen, doch eerst heden twee uur voor zonsopgang kwamen wij met de vergelijking van 't afschrift met uw exemplaar van Leander, den diaken, aan het einde bij den derden brief van Johannes.»

»Voortreffelijk! Ik ducht niets meer dan het insluipen van fouten in onze afschriften. De mij altoos dierbare gedachtenis aan Leander is bovendien ook een zorgvuldig bewerkt exemplaar. Meermalen heb ik het vergeleken met de bij de Romeinen (Katholieken) gewettigde codices en slechts weinige afwijkingen gevonden. Dit is voor ons een noodzakelijk werk, omdat Marcion, wien wij de zuivere overlevering omtrent den grooten Paulus danken, terecht beschuldigd wordt, dat zijn afschrift van de brieven maar inzonderheid van het evangelie (Lucas) willekeurig veranderd en omgewerkt is.»

»Maar door Marcion bezitten wij nog den brief aan Laodicea, dien de Romeinen in hun bundel missen.»

»Dat is waar, doch ik vermoed gedurig, dat die brief met opzet voormaals ter zijde gelegd is wegens zijn aanval op de leer der Joden en de opwekking om den Epurianos te eeren in eenvoud des harten, met een goed geloof en zonder priesterlijk vertoon of bijgeloovige fabelen en inzettingen.»

»Het is toch ongelooftelijk, meester dat verstandige lieden zoovele dwalingen aanhangen en zoo blind zijn, dat zij hun

heil zoeken in uiterlijkheden, die de ziel toch kennelijk ongeroerd laten en van de ware aanbidding afeiden.”

»Gij zoudt wel anders oordeelen, mijn Apollos, indien gij de menschen beter kendet. De goeden hebben dikwijls slechte leidlieden, want de kinderen des lichts zijn eenvoudiger dan de kinderen der duisternis. En de verstandigen zijn niet altijd bij machte in den breeden, sterken stroom een dam te werpen. Na eenige tegenworsteling ongevoelig medegesleept geraken zij licht in den waan, dat zij alleen de inspraak van rede en geweten volgden. Acht ook de macht des Demiurgos niet gering, die de menschen verblindt en hen de duisternis en de rust doet beminnen boven het licht der ware aanbidding . . . Doch wij moeten afbreken om onze vrienden van Cunissa te begroeten.”

Constantinus ging de menigte te gemoet, omhelsde het hoofd van den stoet, Sembat, een zijner medehelpers, en nadat de eerste woorden van welkomst gewisseld waren, daalden allen te samen onder vroolijke gesprekken den berg af.

't Was een blijde dag voor de gemeente, hier gevestigd. Sembat, door Constantinus gezonden, had in korten tijd een aantal ingezetenen vereenigd, zoodat zij met elkander op een verborgen plek in 't gebergte een proseuche (bedehuis) hadden opgericht. Reeds in zijn uiterlijk drukte dit gebouw het karakter uit van het geloof dergenen, die daarin begeerden samen te komen, nl. de zucht naar den meest mogelijken eenvoud. Geen 't minste sieraad, geen zuilenrei of statig gewelf, vooral geen schilderijen of beelden. 't Was enkel een overdekte galerij rondom een kleine, opene ruimte en dit alles was van buiten in het vierkant door een blinden muur met een paar breede ingangen omsloten.

Nadat de reizigers zich bij geloofsgenooten genoegzaam verfrist en verkwikt hadden, begaven allen zich naar het bedehuis. Tweehonderd personen ongeveer, mannen en vrouwen, waren daar aanwezig: de kleine, maar veelbelovende oogst onder deze in 't gebergte verspreide en voor het meerendeel onontwikkelde bevolking.

Toen Constantinus den hoofdingang zou binnengaan, viel zijn oog op een persoon, die een weinig ter zijde stond 't Was een jong man van omstreeks dertig jaar, wiens over-

dreven zwierige pronk zonderling afstak bij de grove dracht van de anderen. De onrustig heen en weer zwerfende oogen gaven een onaangename uitdrukking aan zijn anders regelmatig en schoon gelaat, waarop een losbandige levenswijze ook reeds haar merkbare sporen had geteekend.

»Gij hier, Justus?» — sprak Constantinus op een toon van ontevredene verwondering.

»Zooals gij ziet, vader» — antwoordde de aangesprokene, terwijl hij den scherpen blik van den vrager ontweek.

»En ik had u toch gezegd, dat gij gedurende de drie maanden uwer welverdiende boete Cibossa niet mocht verlaten, maar uw tijd doorbrengen met den u opgelegden arbeid, overdenking van uw afdwalingen, en het gebed tot den Heiligen Geest. Hoe durft gij u hier te vertoonen met zijde en gestikte kleederen omhangen? Spreek op, wat beteekent dit?»

Justus wierp zijlings een kwaadaardigen blik op de statige gestalte van zijn pleegvader, maar deemoedig en teemend klonken zijn woorden: »Ik ben u gevolgd om hier mijn verneering nog dieper te leeren beseffen.»

»Moet ik die verklaring nu gelooven of niet?» — hernam Constantinus twijfelend, doch minder streng — »Justus, kind, ik heb zoo veel geleden om u en over u. Waarom moest gij mij op het hart treden door het giftige zaad van verdeeldheid onder ons te zaaien, toen gij zielen zocht te verleiden tot de verderfelijke leer van opstand tegen de zedewet en van misbruik des vleesches. Gij weet dat deze gevaarlijke dwaalingen mij boven alles een gruwel zijn. Hebt gij mij niet wegens zulke leeringen en de daarop gevolgde schandelijke tooneelen gedwongen u na de aanklacht van Apollos voor de gemeente te bestraffen en ten toon te stellen?»

»Is het dan nog niet voldoende, dat ik vergiffenis heb moeten smeeken aan Petronas en dat ik van zijn dochter Archippa afstand heb gedaan? Dat was al hard genoeg, en bovendien is mij nog zooveel opgelegd!»

»Justus, uw opzet was te zeer uit den booze, dan dat het vergeven en vergeten kon worden op een bloote schuldbelijdenis van uw kant. Gij hebt dit alles zoo overlegd, terwijl gij toch wist dat Archippa bestemd was voor Apollos, die haar waardiger is dan gij!»

»Noem dezen niet, vader! Met Apollos heb ik niets te maken: de aterling misleidt door zijn vleitaal u en allen en heeft alles gedaan om uw hart van mij te vervreemden.»

»Die toon, Justus, getuigt nog van weinig goeds bij iemand, die veeleer zwijgen en zich vernederen moest. Ik gelast u dus hier op een betamelijken afstand bij den ingang te blijven. Wacht mij na afloop van onze bijeenkomst, opdat ik u nader onderhoude, wat mij wel noodig blijkt te zijn.»

Justus zweeg, ging met gebogen hoofd achter zijn pleegvader aan en zette zich neder, waar deze hem geboden had: de plaats der boetelingen. Terwijl Constantinus zich verwijderde, mompelde hij met nijdig op elkander gesloten tanden: »Gebied maar, vertrap mij maar, morgen zullen er stemmen opgaan, die u wel andere dingen te verkondigen hebben, verwaande zedeprediker!»

Inmiddels begaf Constantinus zich onder de galerij, waar hij zich te midden van zijn leerlingen nederzette. Toen de menigte zich om hen geplaatst had, hief hij met zijn leerlingen een lied aan, dat zij op een zachte, eentoonige wijs zongen. Daarna stond hij op, nam uit handen van Apollos nevens hem het kistje, waarin het gewijde afschrift geborgen was, en hief het onder 't uitspreken van eenige biddende woorden op beide handen in de hoogte om het aan allen te laten zien. Bij dezen aanblik riep Sembat als herder dezer gemeente: »Heilige geest, bid voor ons, leid ons tot het rijk des lichtgods en bewaar ons voor afval tot de leeringen van den booze. De bede des Heiligen Geestes ontferme zich onzer!» Alle aanwezigen herhaalden op luiden toon alleen de laatste woorden.

Toen de stilte hersteld was, vatte Constantinus het woord en hield een korte toespraak. Het verheugde hem — zeide hij — dat hier een gemeente van ware christenen ontstaan was. Hij had als hoofd der geloovigen de roeping om voor de geestelijke belangen te zorgen, omdat hem de goddelijke genade des heiligen geestes was toebedeeld. Het doel van allen moest zijn zich te wachten voor de dienst van den booze, zelfs ook waar hij tot hen kwam in de gedaante van een engel des lichts, want alle ware christenen waren priesters van den Hemelschen Vader, die zich slechts openbaart in de werken

des geestes, en bij wien geen onderscheid is des persoons. Zij behoorden dus alleen te luisteren naar Christus en diegenen onder de apostelen, die aan zijn leer getrouw gebleven waren. Vooral Paulus was de ware leermeester der geloovigen en Johannes had de eigen woorden van Christus het zuiverst bewaard.

Vervolgens spoorde hij aan tot het vlijtig lezen en onderzoeken der heilige Schriften en waarschuwde tegen die boeken, welke in den Bijbel der Katholieken opgenomen, doch onder den invloed van den boozen God vervalscht waren. De notarii (schrijvers) hadden van den gewijden bundel ten dienste van deze gemeente een volledig en getrouw afschrift vervaardigd, en dit was de dag, dat de geloovigen te Cunissa eindelijk in het bezit van die schatkamer hunnes geloofs werden gesteld. Hij had zelf begeerd het handschrift over te brengen en zou als geestelijk voorganger gaarne aan het verzoek voldoen om de eerste lezing te houden uit het boek, dat nu voortaan geregeld bij hun godsdienstoefeningen zou worden gebruikt.

Na deze woorden sloeg de leeraar eerbiedig de bladen open en begon met een stem, die klaar over de aandachtig luisterende schare klonk, de voorlezing, waartoe hij een hoofdstuk uit den eersten brief aan de Corinthiers en een uit de Laodiceën koos. Vervolgens las hij nog het gesprek van Jezus met de Samaritaansche vrouw bij de Jacobsbron, alsmede het een en ander uit de levensgeschiedenis van Paulus volgens 't boek der Handelingen.

Nadat hij deze lezing met enkele stichtelijke woorden en een kort gebed besloten had, reikte hij het nette handschrift Sembat over, wien hij bij deze gelegenheid den Paulinischen naam Aristarchus gaf, terwijl hij de gemeente van Cunissa tot Laodicea benoemde.

Hiermede was de plechtigheid van het begin der lezingen van de heilige Schriften te Cunissa afgelopen. Constantinus verliet de voorlezersplaats, waar Sembat-Aristarchus nu nog een gedeelte lezen en naar de bevassing der hoorders verklaren zou.

Op eens echter vernam men bij den grooten ingang een verward geschreeuw. Ademloos kwamen eenige personen binnenstormen, roepende: »Verraad! Wij worden omsingeld... Vlucht allen! Redt u!'' . . . .

Deze kreten brachten een groote opschudding onder het straks nog zoo aandachtige volk te weeg. Uit het dal hoorden zij het schetterend geluid van een paar klaroenen, en die naar den ingang geloopt waren, berichtten ontsteld, dat een troep gewapende ruiters met spoed van den kant van Cunissa naderde. Op dit bericht stroomde meer dan de helft der aanwezigen naar buiten en nam naar alle kanten de vlucht. De anderen werden echter tot hun groot ongeluk opgehouden door een zonderling tooneel. Want bij het eerste gerucht was Justus dadelijk naar Constantinus geloopt, die zich met zijn leerlingen ook onmiddellijk in veiligheid had willen stellen. Hij greep hem bij den arm, hield hem tegen en riep haastig: »Vader, vrees geen kwaad en bezin u. Indien er gevaar dreigt, laat ons het niet in den mond loopen, maar volg mij dan, ik ken de veiligste paden.»

»Uit den weg!» — schreeuwde Apollos, die kwaad vermoeden kreeg en Justus ter zijde wilde duwen — »waartoe houdt gij ons onnoodig op!»

»Laat hem — zeide Constantinus bedaard — ik geloof met Justus, dat wij ons zonder reden angstig maken? Waarom zouden wij niet rustig bij een blijven?»

»Meester, goede meester, vlucht! Het geldt uw dierbaar leven. Vertrouw de slang niet. . . .»

Apollos kon niet voleindigen, want plotseling vloog Justus hem naar de keel en wierp hem op den grond, terwijl een dolk in zijn hand flikkerde. Bij tijds greep een der omstanders zijn vuist en wrong er snel de moordpriem uit. De andere leerlingen trachtten toen de worstelenden te scheiden, 't welk niet zonder groote moeite gelukte. Hijgend, met woevende blikken stonden zij tegenover elkander voor Constantinus, die over dit tooneel zijn billijke afkeuring te kennen wilde geven.

Daar kwam Sembat toeloopt, en riep met een stem, schor van ontsteltenis: »Haast u, verliest geen oogenblik, de soldaten volgen mij op den voet!»

Dadelijk snelden allen naar den anderen uitgang, maar nu te laat! Een, die 't eerst naar buiten geloopt was, vloog even snel weer naar binnen: niet ver van 't gebouw stond een rei krijgslieden in 't gelid, de speer geveld, terwijl de schut-

ters op hem hadden aangelegd. Justus alleen bleef met een valschen lach op 't gelaat rustig tegen een stijl van de galerij leunen. Nu zochten sommigen een uitweg door over het dak der galerij naar den muur te klimmen ten einde zich daar omlaag te laten zakken, doch met haast trokken zij hun hoofden terug. Het bedehuis was aan alle kanten omsingeld, en dat elke poging tot vluchten langer een dwaasheid zou zijn, bleek al ras uit een aantal pijlen, die ratelend op de binnenplaats neervielen.

Constantinus verhief zijn stem, gebod de ontstelden af te wachten, wat niet meer te ontkomen viel en bezwoer allen om in geen geval daden van verzet te plegen, 'twelk hun ondergang ten gevolge kon hebben. Hij sprak nog, toen een hoofdman met uitgetogen zwaard naar binnen trad, gevolgd door zijn manschappen, die de beide uitgangen bezetten en de wapens tegen de weerloozen velden. De officier plaatste zich in het midden van de open ruimte voor de opgeslotenen, die onder de galerij opeengedrongen stonden.

»In naam van ons aller heer, den vromen en zeer christelijken Caesar Constantinus, geroepen om voor het heil van de eene en heilige Katholieke Kerk te waken, gebied ik, Drysanes, dengene onder u, die zich Constantinus of Silvanus noemt en zich uitgeeft voor het hoofd der valschelijk aldus geheetene ware christenen, voor te treden en zich zonder dralen of weerstand in mijn handen te stellen.»

Een doodsche stilte had het gedruisch van daareven vervangen. Constantinus kwam uit het midden van den hoop te voorschijn, trad met waardige houding een paar passen nader, vouwde de armen over de borst en statig het hoofd buigende zeide hij: »Dien gij genoemd hebt, ben ik. Wat verlangt gij van mij!»

»Hebt gij leerlingen en medestanders. Zoo ja, noem zonder uitvluchten hun namen en wijs mij hun personen aan.»

»Tot welk doel en met welk recht zijt gij hier? Wij waren vreedzaam hier vergaderd.»

»Geen vertoogen! Zij moeten hier allen aanwezig zijn en zullen met u geleid worden ter plaatse, waar de gerechte straf voor hun afval van Gods heilige Kerk hen wacht!»

»Heer, spaar zoovele onschuldigen. Ik, de leeraar en leidsman, ben immers bereid met u te gaan. De meeste personen, hier aanwezig, aanschouwde ik heden voor het eerst.»

»Gij hebt onze bevelen te gehoorzamen. Noem op staanden voet uw medehelpers en trawanten. Wat de overigen aangaat, zij mogen voor ditmaal heengaan, maar houden zich voor gewaarschuwd!»

»Ik zal niet antwoorden. Uw eisch is mij te zwaar.»

»Weigert gij, godvergetene ketter!» — riep Drysanes en greep met een woedend gebaar den leeraar bij de borst — »welaan, ik weet wel een middel om u den mond te openen.»

Hij wenkte. Twee man traden achter 't gelid naar voren met touwen en geëselroeden. Zij rukten Constantinus, die geduldig alles toeliet, de kleederen af, bonden hem halverwege ontbloot aan een stijl van de galerij en wachten op het teeken van hun overste. Op eens ontstond er beweging in den verschrikten hoop. De leerlingen konden dit niet aanzien, zij kwamen te voorschijn, boden zich uit eigen beweging aan bij den officier, uitroepende: »Hier zijn wij, doe met ons, wat gij wilt, maar sla onzen geliefden meester niet!»

Drysanes liet achtereenvolgens hun namen door zijn schrijver opteekenen. Daarna werden zij op zijn bevel gebonden en naar een hoek van de galerij geleid. Toen de laatste der vijftien hem voorbij was gegaan, liet de officier zijn oog vorschend over de anderen gaan.

»Wie is die bonte kraai daar ginds? Kom nader en antwoord mij!»

Justus, die nog altoos tegen de galerij had geleund, slenterde nu langzaam nader, gaf zijn naam op, bekende dat hij tot den kring van de leerlingen behoorde en werd ook gebonden bij de anderen gevoegd. Na deze schikkingen wendde Drysanes zich tot het volk.

»Inwoners van Cunissa, en gij allen uit de landpalen van Aetulane, luistert naar mijn woorden. Gij hebt u laten verleiden door dezen bedrieger en zijn medehelpers, afgezanten van den booze. Doch de christelijke Caesar, onze gebiedster en heer, wil u genade bewijzen en gelast u deze ketterij te laten varen. Den ongehoorzame dreigt gestrenge straf, gelijk eerlang aan uw verleiders zal worden voltrokken. Doch opdat gij weten zoudt, dat met den wil van onzen Caesar en heer en met de inzettingen van onze heilige, Katholieke Kerk niet te spotten valt, zoo zal, voordat u vergund wordt uws weegs

te gaan, de valsche leeraar voor uw oogen zijn eerste tuchting ontvangen. Geeselaars, doet uw plicht! Vijftig slagen!"

De beide mannen ontblootten nu hun gespierde armen en lieten de marteltuigen snerpend op den rug van den gebondene neerdalen. Voordat de eerste slag hem trof, draaide Constantinus het edele hoofd naar den kant van zijn geloofsgenooten en riep met een sterke stem: »In naam van Christus, den Heer, laat het tot hiertoe komen. Vaart wel mijn kinderen, draagt alles met geloof en onderwerping! Ik vermag alle dingen door hem, die mij kracht geeft!"

Verder kwam geen kreet over zijn lippen. De strepen over zijn lichaam werden loodblauwe striemen. De striemen zwollen tot barstens toe op en reeds bij het tweede tiental vloeide het donkere bloed tappelings uit de rauwe wonden.

Onbewegelijk stond Drysanes onder de wreede en noodelooze kastijding van den zachtmoedigen lijder en telde de slagen. Toen de vijftigste gevallen was, gaf hij zijn manschappen een wenk. »Laat nu de uitgangen vrij en jaagt dit gepeupel naar buiten!"

De ruwe krijgers dreven de arme lieden, die weenden en van angst sidderden, voort ze tot spoed aanzettende door gevoelige stooten met het ondereinde hunner pieken. Daarbuiten wachtten ruiters, die ze verder joegen, totdat ze allen in het bosch of achter de rotsen verdwenen waren. Nadat het bedehuis op deze barsche wijze schoongeveegd was, werden de gevangenen naar buiten gesleept. Constantinus, die van bloedverlies en pijn ter nauwernood op zijn beenen staan kon, werd aan een muilezel vastgebonden omgekeerd met het gelaat naar den staart. Daarna liet de aanvoerder door eenige mannen rijen en dorre takken bijeen zoeken. Dat stapelden zij hier en daar onder de galerij op hoopen, die ze in brand staken. Het bevel tot den afmarsch werd gegeven; ruiters voor en achter en de gevangenen in 't midden onder bewaking van de lansknachten en boogschutters. Toen de stoet den top van den berg bereikte, stond het bedehuis reeds aan vier hoeken in volle vlam.

Constantinus sloeg met een zucht de oogen ten hemel. Heete tranen biggelden over de wangen van Sembat-Aristarchus. Heden morgen ingewijd en nog voor den avond een prooi

der verwoesting, dit huis van zoovele gebeden en stille verwachtingen!

De gevangene Paulicianen bleven niet lang in 't onzekere omtrent het lot, dat hun boven het hoofd hing. Nog waren zijn wonden niet geheel hersteld, of Constantinus werd uit den kerker gehaald en naar een hal op het forum te Cibossa geleid, waar in het openbaar de vierschaar over hem gespannen zou worden.

Cibossa was een stil en rustig stadje. Het grootste deel der inwoners was de leer van Constantinus toegedaan. Maar het gerucht van de gevangenneming van alle hoofden der »ware christenen» was als een loopend vuurtje door de omliggende landen verspreid. Dien ten gevolge wemelde het in Cibossa van nieuwsgierigen, want alle Katholieken van heinde en ver begeerden te vernemen, hoe deze ergerlijke ketterij thans naar verdienste gestraft zou worden. Vele priesters, diakenen en bisschoppen van nabijgelegene plaatsen, bergbewoners en landlieden vulden de bochtige straten en de markt reeds vroeg in den morgenstond. Zwermen monniken waren met hun abbas of archimandriet aan 't hoofd het kettergeding komen bijwonen. Onder deze waren de kloosterbroeders van St. Bazilius uit Orbaisene de roerigsten: magere dweepers met diepliggende, donkere oogen en bruine, gespierde armen, die zij met dreigende gebaren in de hoogte staken. Hun woeste geloofsijver voorspelde niets goeds.

De markt van Cibossa was vrij ruim. Aan den eenen kant lagen de sombere bouwvallen van een ouden tempel, die in heidensche dagen gewijd was geweest aan den dienst van Ceres: de muren in puin en de fraaie, marmeren zuilen omgeworpen en in stukken gebroken. Het was een woeste, naargeestige plek. Aan de tegenovergestelde zijde vergaderde het kettergericht onder voorzitting van des keizers gelastigde. Trypho, bisschop Amnonios en nog twee zijner ambtgenooten alsmede een paar overheden uit den omtrek hadden reeds hun zetel ingenomen, toen Constantinus geketend tusschen twee gewapende bedienden voortgebracht werd. Zijn lotgenooten woonden, op den achtergrond geplaatst, het verhoor bij.

Symeon, die de ondervraging zou doen, had een beschreven

blad voor zich liggen, waarop de eerwaarde en godgeleerde Ammonios een reeks vragen tot leiddraad bij het verhoor had neergeschreven. Van de antwoorden werd door twee schrijvers, die op lage bankjes aan de voeten van de rechters zaten, aanteekening gehouden.

Symeon begon het verhoor, waarnaar met de meeste aandacht geluisterd werd. Op alle vragen antwoordde Constantinus op bescheiden, doch vasten toon en met heldere stem, zoodat iedereen duidelijk kon verstaan, wat hij van zijn geloof en prediking getuigde. Evenwel vond hij geen reden meer te openbaren dan de punten, die zijn ondervrager hem voorlegde. Ammonios merkte evenwel op, dat Symeon al spoedig niet langer zoo uit de hoogte tot den beschuldigde sprak als in den beginne, en dat het verhoor al meer en meer de geaardheid aannam van een kalm gesprek over den godsdienst. Hij verzocht daarom den voorzitter, of hij ook den beklagde onderhanden mocht nemen, 't welk deze zonder bezwaar gedoogde.

Nu werden de vragen langzamerhand van veel bedenkelijker geaardheid. Meermalen verwekten Constantinus, verklaringen een gemompel onder den volksdrom. Op de vraag, waarom hij en de zijnen Maria en zoovele heiligen van de Kerk geen eer wilden bewijzen, betuigde hij onverholen: »Indien zij hier heden waren, zouden zij zelf belijden: Wij zijn maar onnutte dienstknechten en onwaardige dienstmaagden, en hebben niets meer gedaan dan wij schuldig waren om te doen! En zij zouden zelf u gebieden nimmer hen, maar alleen God te aanbidden en te prijzen, dewijl zij, hoewel gerechtvaardigd door het geloof, zondige menschen geweest zijn.»

Bij deze taal ontstond er een geschreeuw onder het volk.

»Vervloekt zij de lasteraar der onbevleete Godsmoeder! Dood aan den beschimper onzer heiligen!»

Met moeite kreeg Ammonios weer genoegzame stilte, maar geen geringer opschudding verwekte de verklaring over het teeken des kruises. »Wij hechten daaraan geen waarde, omdat het ons slechts aan de boosheid der Joden doet denken en omdat het aan de prediking en werkzaamheid van den hooggelooften heer ontijdig een einde heeft gemaakt, voordat zijn leerlingen recht bekeerd waren van de vroegere dienstbaarheid der boozen, tot wiens wet zij weer vervallen zijn!

Eindelijk stond Ammonios op en sprak met verheffing van stem: »Wij hebben al deze dingen gehoord, en ons hart gruwet van uw godslasteringen. Doemwaardig is deze kettersche leer boven allen, die ooit uit den afgrond opgestegen zijn. Doch om u te toonen, dat wij gezanten zijn van den God der genade en des vredes, verklaar thans ten aanhooren van allen: wilt gij van deze uwe leer afstaan, met berouw en boete terugkeeren tot de door u gelasterde Kerk en alzoo medewerken met woord en daad, dat de zielen, die gij op den weg des verderfs hebt geleid, nog tot inkeer komen?»

Constantinus zweeg een oogenblik en vroeg zacht: »Moet ik gelooven, dat gij gaarne mijn leven sparen en mij door goedheid bewegen wilt? Gij weet, dat ik bereid ben mij door u beter te laten onderrichten uit de betrouwbare getuigenissen der waarheid.»

Trotsch antwoordde de kerkheer: »Durft gij voorwaarden stellen, onbeschaamde? Verneder u veeleer in het stof, smeek om erbarming en genade. Met u, dwaas, treedt de Kerk niet in gesprek, zij oordeelt u of spreekt u vrij. Ook al herriept gij hier openlijk uw dolingen en misdaden, dan nog staat het aan ons, vertegenwoordigers Gods in zijn ware Kerk op aarde, te beslissen, hoedanige kastijding of boete uw deel zal zijn. Derhalven antwoord op mijn vraag: Herroept gij, ja of neen?»

Met een heftig gebaar schudde Constantinus het hoofd, richtte zich in zijn volle lengte op en zijn anders zoo vriendelijk oog schoot stralen als bliksems in den nacht, toen hij trillende van diepe verontwaardiging aanhief: »Gij eischt van mij verloochening van 't geloof, dat ik belijd en predik nu zevenentwintig jaren lang. Weet dan, Ammonios, verneemt het gij allen, hier aanwezig, Constantinus, die zich Silvanus een nederig leerling van den grooten Paulus heet, Constantinus herroept geen enkele zijner woorden. Weet, dat wij de ware Christenen zijn, de aanbidders, die de Vader verlangt, omdat wij Hem alleen vereeren in geest en waarheid. Verneemt het van mij, gij verblinden, dat uw Kerk niet het rijk is van den God des lichts, maar het worstelperk, waar uw heerschezuchtige priesters en bisschoppen kampen om de hoogste eereplaats, de rijkste inkomsten en de macht over uw geweten. Dienaren van den God der boosheid, ontrukkt u aan de over-

heersching uwer priesterschap, die u leert knielen voor koude beelden en verbleekt gebeente, die u den vrijen toegang tot de bron des geloofs, de heilige Schriften, ontzegt, die u als kinderen leert vreezen voor kruisteecken en banvloek en in plaats van den zegen van een rein geloof het oordeel van geloofshaat en christentwist over uw hoofden brengt. Verneemt van mij, Constantinus, gezant van den heiligen Paulus, dat zij blinde leidlieden van afgedwaalden zijn, die....”

Verder te spreken werd hem onmogelijk gemaakt. Zijn stoute taal verwekte een ware storm. Het volk drong schreeuwend vooruit en kon slechts met moeite door de gewapenden op een eerbiedigen afstand gehouden worden. De monniken van St. Basilius brulden letterlijk van woede: »snoert den ketter den mond! Levert hem maar aan ons over, wij willen hem verscheuren van lid tot lid! Dood hem en roeit het gansche goddelooze gebroedsel uit!”

Sidderend van ontzetting hoorden en zagen de leerlingen dit alles aan. Welk vreeslijk lot dreigde den geliefden meester! Wat hing hun zelf boven het hoofd!

Kalm en onbewogen stond daar Constantinus te midden van het tumult. Hij had de handen gevouwen en bad in stilte. Met verbazing zag Symeon de Byzantijner hem aan, doch zijn aandacht werd al spoedig afgeleid, want Trypho liet, omdat het anders onmogelijk was zich te doen verstaan, een heraut naar voren treden. Zoodra deze den hoorn aan zijn mond bracht en blies, kwam er eenige rust, die in een volkomen stilte veranderde, toen Trypho opstond en de rumoerigen toeriep:

»Bedaart u, gij mannen en ontvangt van mij de verzekering, dat de goddelooze zijn gerechte straf niet zal ontgaan. Doch hindert ons niet dit te doen volgens de heilzame bevelen van onzen Caesar. Zoo gij u rustig houdt, kunt gij hier blijven, want wij behoeven niet te dralen met de straf-oefening.”

De woelige groepen verspreidden zich nu over de markt, Constantinus werd ter zijde geleid en zij, die zijn vonnis zouden bepalen, gingen in huis om te beraadslagen.

»Edele heeren” — sprak de bisschop — »na de heiligschennende verklaringen van dezen zoon des duivels hebben

wij niet veel beraad noodig. Hoewel ik voor mij zelf van gevoelen ben, dat dezulken behooren verbrand te worden, opdat men zelfs hun stof naar de vier hoeken des winds kan verstrooien, — hij worde gesteenigd!”

»Deze straf is ook mij te gering” — oordeelde Trypho — doch ik ken een middel om haar te verzwaren, en..”

»Dat zal wel noodig zijn” — viel Drysanes in — de ketter is niet zeer gevoelig voor pijn. Dat werd ik gewaar, toen ik hem te Cunissa door twee van mijn sterkste Thraciërs, ware beulen, heb laten havenen: hij vertrok geen spier van zijn gelaat, en zijn geluid hoorde ik niet.”

»Dan zullen wij eens beproeven, of zijn hart ook even ongevoelig is als zijn huid” — hernam Trypho met een wreeden lach — »laat ons zijn leerlingen dwingen hem te steenigen.”

Allen keurden deze verzwaring van het vonnis om veel redenen doeltreffend. Maar Symeon, die in zich zelf gekeerd tot nog toe geen deel aan het gesprek had genomen, schudde afkeurend het hoofd en bracht nu zijn gevoelen uit: »Ik heb met aandacht naar de woorden van dezen mensch geluisterd en al ben ik in zulke niet wereldsche dingen minder ervaren, al ben ik het met u eens, dat hij een zeer kettersche en bedenkelijke leer belijdt, één ding is mij nu evenwel volkomen duidelijk geworden: een Manicheer is hij niet. Nademaal ik nu alleen maar weet, wat hij niet is, maak ik bezwaar tegen elke overijlde handeling. Het staat mij niet vrij toestemming tot voltrekking van een doodvonnis te geven, als ik het vergrijp nog niet ten volle ken.”

Bij deze ongedachte tusschenkomst wisselden de anderen blikken vol verbazing en wrevel, doch de eerbied voor des keizers gelastigde deed hen nog zwijgen.

Symeon vervolgde: »Bovendien keur ik alle overbodige wreedheid af, te meer omdat wij nog niet weten, vanwaar deze leer is, al zijn wij daarvan afkeerig. Deze mensch heeft zich tot dus ver betamelijk en eerbiedig gedragen. Hoevelen zijn niet meer door den haat en de drift der priesters dan wegens kruiswaardige afdwalingen onschuldig gedood! Ik eisch derhalven opschorting van de zaak en nader onderzoek.”

Maar dit lag geheel buiten de plannen van Ammonios en de anderen. Ketterhaat en kerkelijke ijver ontketende hun

tong: Hoe kon de edele Symeon zoo spreken? Was de schuld van dezen mensch uit zijn eigen woorden niet gebleken klaarder dan de dag! En dan die dreigende strafrede tegen ons! Neen, de zaak aldus op de lange baan schuiven dat was de ketterij in de hand werken. De trawanten van dezen listigen volksmenner zouden zulk een lankmoedigheid misbruiken om oproer te maken ten einde hem met de wapens in de hand te bevrijden. Zij waren goddeloos genoeg om zelfs de Arabieren ter hulp te roepen. Bovendien de last des keizers was ondubbelzinnig: de aartsketter moest gesteengd worden zonder genade d. i. zelfs al herriep hij al zijn dwalingen. Nu wilden zij des keizers gezant in de verte niet van neiging tot die ketttersche gevoelens betichten, maar zij rieden hem minzaam om in zijn handelingen zelfs den schijn des kwaads te vermijden. En voorts hoe bij het goedgeloovige volk na de verzekering en de voorvallen van zoo-even het bericht, dat het leven van dezen goddelooze gespaard moest worden wegens een nader onderzoek, opgevat zou worden, wel, dat kon ieder klaar zien aankomen.

Tegen den stroom dezer welsprekende redenen was Symeon niet bestand. Zijn verdediging werd zwakker. Hij vond bij niemand steun. Zijn onbestemd vermoeden nopens de onschuld en het recht dezer verdrukten verflauwde. Eindelijk verklaarde hij door het gehoorde overtuigd te zijn en zich tegen de voltrekking van het vonnis niet langer te willen verzetten.

Het krijgsvolk had bij de ruïnen van Ceres' verwoest heiligdom een wijden kring afgezet. Kort na zijn veroordeeling werd Constantinus over het forum geleid en zijn vrienden achter hem aan. Een dichte menschenhoop golfde en joelde om hem heen op het plein. Ze stroomden bij de gebroken treden des tempels naar boven, vulden elke ruimte en klauterden op de omgevallen kapiteelen, op den afgebroken muur. Enkele inwoners van Cibossa stonden met de verslagenheid op 't gelaat in groepjes bij elkander, sommigen werkten zich door het gedrang, poogden den meester te bereiken en hem een woord van afscheid of van bemoediging toe te spreken, doch werden door de soldaten teruggestooten en door de menigte mishandeld. De booze furie van den godsdiensthaat

was op hun rustige woonplaats neergestreken en zou het edelste slachtoffer uit hun midden vellen. Doch wie kon het verhinderen! Wat vermocht hun klein getal!

Toen Constantinus de treden besteeg, wilde hij het volk toespreken. Doch nauwelijks had hij zich omgekeerd en de hand opgestoken, of er was zulk een oorverscheurend gehuil uit den dollen hoop opgestegen, dat spreken een dwaasheid zou zijn geweest. Hij boog lijdzaam het hoofd, wendde zich om en verzocht, bij de noodlottige plek aangekomen, als laatste gunst, dat men hem niet zou binden: staande wilde hij dezen dood in de oogen zien. Deze wensch werd door Trypho ingewilligd.

Het oogenblik naderde. In gespannen verwachting rekten de menschen hun halzen uit, hielpen elkander op de hoogte en drongen zoo dicht mogelijk nabij. Daar trad Ammonios, de bisschop, met een streng gelaat en een opgeheven kruis in de hand op den martelaar toe.

»In naam des levenden Gods, voor wiens rechterstoel gij staat te verschijnen, nog eenmaal vraag ik u: herroept gij de godslasteringen en dwalingen, die gij beleden en verspreid hebt?»

»Wat ik» — luidde het antwoord — »geloofd en geleerd heb, was het mijne niet, maar genadegifte des Heiligen Geestes. Daarom heb ik van de waarheid getuigd en geef mijn lot in Gods handen, op wiens wegen ik heb trachten te wandelen in eenvoud des gemoeds ter eere van Christus, mijn eenigen Heer!»

»Zwijg, ongeloovige, of belijd uw dwalingen.»

Weemoedig schudde Constantinus het hoofd: »Ik heb alleen deze bede, dat God u vergeven moge, gelijk ik allen vergeef, die tot mijn dood medewerken, en dat Hij eenmaal uw oogen opene voor het ware rijks des lichts.»

»Welaan dan, bereid u tot sterven, maar neem in uw dood den vloek mede, de volkomene vervloeking, die ik in naam van de door u gehoonde Kerk van Christus uitstort over uw zondig hoofd. Ik geef u over in de hand des boozen nu en eeuwig!»

Met gebaren van vromen afschuw trad de kerkheer achteruit en verwijderde zich haastig. 't Was bij deze schrikkelijke taal, of een langdurige, angstige zucht over het volk henenvoer;

een rilling van vrees en afkeer deed menig woest gelaat verbleeken. Alleen de ter dood veroordeelde stond met opgeheven hoofd. Op zijn aangezicht zetelde de kalme trek van de meest gelate berusting. Toen wendde Trypho zijn ros naar de leerlingen, die niet ver van den meester stonden en met oogen vol tranen op hem staarden. Onheilspellend en duister fronsde hij de wenkbrauwen, toen hij, wijzende op een hoop puin, hen kortaf gebod: »Neemt allen steenen!»

De leerlingen zagen elkander aan en aarzelden. Op scherper toon herhaalde de landvoogd nog eens zijn bevel. Toen riep Apollos: »Broeders, volgt mijn voorbeeld!»

Hij nam van den steenhoop een zware klomp en keerde daarmee naar zijn plaats terug. Toen de anderen dit ook gedaan hadden, vervolgde Trypho: »Luistert thans! Uw leven zal gespaard en de vrijheid zal u hergeven worden, als gij volvoert, wat mij en allen het bewijs zal zijn, dat gij metterdaad uw valsch geloof verfoeit en wilt afleggen. Gehoorzaamt mijn bevel en steenigt ter dood den verleider, die u op den weg des verderfs gebracht heeft!»

Apollos sloeg op zijn meester een blik vol innige liefde, zag, terwijl hij een paar schreden vooruittrad, den landvoogd uitdagend in 't gelaat, slingerde den steen zoover mogelijk van zich af, snelde op zijn vereerden vriend toe, wiens knieën hij omvatte, wiens handen hij kuste en stamelde snikkend: »Zegen mij, dierbare meester, wij blijven u trouw, wij volgen u gaarne in den dood!»

Voordat iemand het verhinderen kon, rolden alle steenen over het plein en was Constantinus door zijn getrouwen omgeven. Zij knielden aan zijn voeten en drukten den zoom van zijn kleed aan hun lippen. Hij breidde de handen over hen uit, als wilde hij ze allen omhelzen, maar spreken kon hij niet, een diepe ontroering verstikte zijn stem.

Achteraf stond Justus, zijn handen omklemden nog den steen, doch voordat hij dien bij zich kon laten neerglijden, beet Trypho hem woedend toe: »Gij doet, wat ik u gebied, verstaat gij?»

»Ik heer? Herinner u de afspraak met mij» — fluisterde Justus haastig — »Gij moet mij ongemoeid laten.»

»Hoe, gij verzet u, schoft! Verneemt, dat ik u evenmin als de anderen wil sparen.»

»Ha!» — riep de laaghartige — »uw doel is thans bereikt. Gij kunt uw werktuig derhalve missen!»

»Uw doel is ook bereikt, verrader!» — snauwde Trypho — »voort, voort! Of morgen laat ik u te Colonia verdrinken als een hond!»

Nog aarzelde Justus en onzeker dwaalden zijn blikken in 't rond. Daar viel zijn oog op Constantinus, wiens hand zegnend op de lokken van Apollos rustte. Toen vloog hem het bloed naar 't hoofd, met een wilden vloek stoof hij vooruit, de leerlingen drongen dichter op hun meester, als wilden zij hem met hun lichamen tegen den razende beschutten. Doch reeds hief de verrader den zwaren klomp omhoog, mikte een seconde lang, de steen snorde door de lucht en trof het voorhoofd van Constantinus.

»O Justus, Justus, wien ik aan mijn borst opgekweekt heb, mijn bloed kome niet over uw hoofd!»

Dit alles viel voor in den korten tijd van weinige oogeblikken, terwijl het volk in geweldige opschudding geraakte. Ze waren niet langer te weerhouden. Haastig sleepten de soldaten op Tryphos bevel de leerlingen weg, juist bij tijds, want daar wrong met de Orbalisener monnikken aan het hoofd, het gepeupel zich tusschen de gelederen door. Ze overstroomden in een oogwenk tierende en brullende het gansche plein, drongen elkander in hun woeste haast onder den voet: een tooneel van teugellooze verwarring en dierlijke woede.

Trypho zag dit rustig aan, trok achteloos de schouders op en omdat de geheel verbrokene orde niet anders dan met geweld te herstellen was, gaf hij het teeken, dat de troepen zich maar moesten vereenigen en aftrekken. En daar marcheerden ze heen in goede orde, de krijgers van het christelijke leger, en zij lieten de wanorde en het tumult en den moord vrij spel. De waardige stadhouder reed vooruit en zag niet meer naar het oproer om. Wat raakte het hem ook! Er werd maar een ketter doodgeslagen tusschen de bouwvallen van een heidenschen tempel, juist zooals het behoorde te wezen!

Nog een ander ruiter verliet het gruweltooneel waartoe

hij zelf last had gegeven, dat hem thans met afgrijzen en walging vervulde. Stapvoets volgde de wegtrekkende cohorte. De kreten en vloeken van het verwoede grauw verscheurden zijn oor als het valsch gehuil van losgelaten duivelen.

Nog eens zag Symeon, de hoveling, de beschaafde edelman uit de christelijke hofstad, 's keizers afgezant bij deze ketterjacht, om naar het gedrang, dat hij verlaten had. Wat bewoog hem de teugels van zijn trappelend ros in te houden! Wat joeg hem het bloed naar het aangezicht!

Boven den woelenden drom verhief zich in zijn volle lengte de gestalte van den gemartelden lijder. De kleederen hingen in flarden aan zijn lijf. Het bloed gudste bij stroomen uit zijn hoofd, borst en armen waren met donkere builen bedekt. Instinctmatig als om zich voor de steenen, die van alle kanten op hem regenden, te beschermen, strekte hij in 't blinde de handen uit. Daar waggelde hij, zakte op de knieën neer, zonk ineen, met den angstigen roep: »Help mij, o God mijn toeverlaat!»

Verder zag Symeon niets meer. Hij kon het niet langer aanzien. Met een heftigen ruk aan den toom deed hij zijn paard op de achterpooten zwenken, zette het de sporen in de flank en reed snel vandaar.

Ren voort Symeon, jaag vrij heen in dolle vaart, het beeld van dien gesteenigde kunt gij niet ontvluchten, het zal steeds voor uw geest opdoemen. De gedachte, dat hij onschuldig voor een waardige zaak geleden heeft, zal u nooit weer verlaten. Aan dezen man zult gij nog denken tot in 't uur van uw dood!

Toen de zon achter de toppen der bergen wegdook en de aarde zich dekte met den effen nachtsluijer, was het eenzaam en stil geworden op de markt te Cibossa. Maar op het plein voor den tempel stond nu een vreeselijk grafteeken opgericht, een ordeloos opeengestapelde steenhoop en daaronder het verpletterde lijk van hem, wiens edel bloed het eerste is geweest van het vele, waarvan de donkere geschiedenis van de sekte der Paulicianen heeft te gewagen.

Kooten, Juni 1877.

Dr. J. REITSMA.